

En utskrift från Dagens Nyheters nätupplaga, DN.se, 2014-08-14 10:41:39

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/debatt/okade-kunskapskrav-slar-hart-mot-stor-grupp-elever/>

”Ökade kunskapskrav slår hårt mot stor grupp elever”

Publicerad 2014-08-10 00:05

Foto: Fredrik Sandberg / TT Det är rimligt att fråga sig om skillnaden mellan många elevers grundförutsättningar och skolans krav kan ligga bakom psykisk ohälsa bland barn och unga, skriver debattörerna.

Olika förutsättningar för inläring. Förr gick bara en minoritet vidare i utbildningssystemet. I dag förväntas mer än hälften börja på högskolan. Men många barn kan aldrig klara dagens kunskapskrav. En växande grupp riskerar att inte klara den alltför högt lagda ribban, skriver fem läkare och psykologer.

Många viktiga aspekter på skolan diskuteras; ägandeformer, läraryrket, elevers psykiska hälsa och skolresultat. Ett perspektiv som sällan berörs är elevers egna förutsättningar för inläring. I den debatt som nu pågår om skolan ser vi behovet av att också lyfta fram det perspektivet.

Allt fler barn och ungdomar remitteras från skolhälsovården/elevhälsan till sjukvården – barnpsykiatri och barnmedicin – för utredning då de inte uppnår skolans mål, eller som det anges i läroplanen från 2011, skolans kunskapskrav. Man kan på goda grunder fråga sig vilken kognitiv/teoretisk förmåga som i dag krävs för att klara grundskolans kunskapskrav.

Dagens läroplan ställer ökade krav på elevers förmåga att självständigt planera sin kunskapsinhämtning, på att analysera och reflektera; det vill säga på de kognitiva/exekutiva funktionerna. Dessa förmågor utvecklas hos barn över tid, men inte heller här har kravnivån i skolan satts i relation till vad man kan förvänta med hänsyn tagen till barns ålder, mognadsgrad och eventuella svårigheter inom ett eller flera funktionsområden.

På 1950-talet var det bara cirka 10 procent av en årskull som gick vidare till utbildning i de dåvarande gymnasierna (regeringens proposition 1983/84:116). Det var naturligtvis fler som på den tiden hade förutsättningar för fortsatta teoretiska studier, men möjligheten fanns inte för alla som kunde och önskade detta. Vi hade då en annan situation

på arbetsmarknaden och det fanns goda möjligheter till yrkesarbete som alternativ till studier. I dag förväntas alla elever studera på gymnasiet och även de praktiska, yrkesinriktade programmen ställer allt högre teoretiska krav. I regeringens proposition 2000/01:100 anges målet att minst 50 procent av en årskull ska börja högskolestudier före 25 års ålder. Vad är rimligt? Hjärnan har i grunden inte förändrats mycket, och teoretisk begåvning hos barn och ungdomar är som tidigare fördelad så att en viss procentandel har en svagare teoretisk begåvning, en viss andel har en genomsnittlig och en viss andel har en förmåga som ligger över genomsnittet. Det är på samma sätt som med till exempel kroppslängd, barn i samma ålder är olika långa.

Vi frågar oss vilken teoretisk begåvning som utsagt krävs och är en förutsättning för att klara skolans uppsatta mål/krav. Kan alla elever nå skolans mål? Vi ställer också frågan hur kraven när det gäller förmågor som att planera, analysera och reflektera är anpassade efter barns kognitiva utvecklingsnivå. Enligt vad vi kunnat få fram finns ingen sådan analys genomförd av Skolverket. Tyvärr tycks denna fråga inte vara av skolpolitiskt intresse.

Många elever, särskilt på högstadiet, upplever skolan som en plåga då de inte klarar att möta de uppställda betygskraven. Det handlar om en stor grupp elever; ungefär 13–14 procent av en årskull har en svagare teoretisk begåvning och ungefär 5 procent har stora koncentrationsproblem. För en betydande andel sammanfaller svårigheterna.

Vi ser också att för de mer praktiskt begåvade eleverna har skolsituationen försvårats; ökade krav på teoretiska och exekutiva förmågor krävs också för att få godkända betyg i till exempel idrott och musik.

I läroplanens övergripande mål och riktlinjer står att läraren ska utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan. De elever vi här diskuterar vill ofta ta sitt ansvar men kan inte alltid. Barn gör många gånger så gott de kan. De barn och ungdomar vi möter har i många situationer en svårighet att styra sin uppmärksamhet, att komma ihåg instruktioner, att minnas ett inläst material eller att förstå mer teoretiskt krävande uppgifter.

Från Skolverket påtalas att skolorna måste bli bättre på att ge elever som riskerar att halka efter bra stöd så snabbt som möjligt och att detta är avgörande för att fler ska lyckas i grundskolan och kunna gå vidare till gymnasiet. Men vilken hänsyn tas till att vissa elever har specifika svårigheter som påtagligt försvårar deras möjligheter att lyckas i dagens skola? I många fall har svårigheterna inte uppmärksamats och barnets skolproblem har tillskrivits andra orsaker. Den pedagogiska kunskapen kan vara stor när det gäller vilket stöd dessa elever behöver, men de grundläggande svårigheterna hos eleven måste då ha uppmärksamats och insetts i skolan.

Med dagens skolsystem riskerar en stor grupp elever, framför allt i högstadiet, att inte klara den enligt vår mening för dem alltför högt lagda ribban. Vår oro i detta sammanhang gäller elever som pedagogiskt hör till grundskolan. För elever med lindrig utvecklingsstörning/lindrig intellektuell funktionsnedsättning finns en tydligt formulerad läroplan inom grundsärskolan. För elever med svag teoretisk begåvning, inom den vida "normalvariationen", och för dem med svårigheter avseende exekutiva funktioner/koncentrationsproblem/adhd finns inget garanterat skolstöd och ännu mindre några anpassade mål. Dessa ungdomar behöver i undervisningen ett ökat vuxenstöd, hjälp med struktur och planering. Det är ungdomar som riskerar misslyckanden och negativ självkänsla.

Det är rimligt att fråga sig om denna skillnad mellan många elevers grundförutsättningar och skolans krav kan ligga bakom och ofta vara en orsak till psykisk ohälsa bland barn och unga. En fråga till ansvariga för läroplanen är om, och i så fall hur, målbeskrivningen för elever i grundskolan tagit hänsyn till dessa elevgrupper. Kan det vara rätt att ställa upp generella mål för alla barn som garanterar att ungefär 15 procent från början är dömda att aldrig uppnå dem?

Elisabeth Fernell, överläkare utvecklingsneurologiska enheten, Skaraborgs sjukhus; professor Gillbergcentrum, Göteborgs universitet Magnus Landgren, överläkare, med dr utvecklingsneurologiska enheten, Skaraborgs sjukhus Leif Svensson, psykolog, utvecklingsneurologiska enheten, Skaraborgs sjukhus Ida Lindblad, psykolog, med dr Gillbergcentrum, Göteborgs universitet Christopher Gillberg, överläkare, professor, Gillbergcentrum, Göteborgs universitet

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.